

JOHN MILTON'IN POLİTİK GÖRÜŞLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Merve AYDOĞDU ÇELİK*

ÖZ

XVII. yüzyıl İngiliz yazınının önemli kalemlerinden John Milton (1608-1674) boşanma, eğitim, kilise yönetimi ve politika üzerine çeşitli risaleler yazmıştır. Milton, politik risalelerinde mevcut monarşik sisteme karşı çıkararak Tanrı'nın suretinde yaratılmış bireylerin özgür olduklarına ve kendilerini yönetebileceklerine inandığından cumhuriyet rejimini savunmuştur. Diğer bir deyişle, Milton'a göre kralların kendilerini Tanrı'nın yeryüzündeki elçisi olarak addetmeleri doğanın kanununa aykırıdır. Milton her bir bireydeki akli yetkinliğine güçlü bir inanç duymuş ve kralların ilahi gücünü reddederdek demokratik rejimi savunmuştur. Milton, politik görüşlerini savunmak için hem kurgusal hem de kurgusal olmayan eserler kaleme almıştır. Kurgusal olmayan risalelerinde monarşik yönetimin neden terk edilmesi gerektiğini sebepleriyle açıklarken, en büyük eseri olan *Kayıp Cennet*'te ise uhrevi yönetim ile beşeri yönetimin kıyaslanamaz olduğu görüşünü vurgulamıştır. Bu bağlamda, bu çalışma, seçilmiş eserler ışığında Milton'ın politik görüşlerini incelemekte ve onun özgürlükçü siyasi tavrını ortaya koymaktadır. Eserlerden örneklemelerin ardından, bu çalışma, Milton'ın bireysel özgürlüğü monarşik yönetimin üstünde tutan özgürlükçü düşüncesinden dolayı çağının çok ötesinde bir yazar olduğu görüşüne ulaşır.

Anahtar Kelimeler: John Milton, *Kayıp Cennet*, Politika, XVII. Yüzyıl Politikası, Monarşi.

* Arş. Gör.,Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Yabancı Diller Eğitimi Bölümü, maydogdu@metu.edu.tr.

A STUDY ON MILTON'S POLITICAL THOUGHT

ABSTRACT

John Milton (1608-1674), one of the most prominent authors of the XVII century English literature, penned tracts on various issues such as divorce, education, church government and politics. In his political tracts, Milton went against the monarchical system of his time and defended freedom and liberty for common people since he was of the opinion that human beings have been created in the image of God, and therefore, are able to govern themselves. In other words, according to him, the monarchical system in which the kings regarded themselves as the representatives of God on earth was not compatible with the law of nature. Milton believed in the faculty of reason in each individual and supported democratic republican rule rejecting the divine rights of the kings. In order to defend his political views, he not only made use of non-fictional tracts in which he recorded the reasons as to why monarchical rule should be abandoned but in his magnum opus *Paradise Lost* he also portrayed a perfect ruling model in heaven so as to emphasise the incommensurability of the earthly rule with the divine. In this sense, the aim of this paper is to analyse John Milton's political thought within the framework of his selected works in order to highlight his political stance and to emphasize his modern mind-set. Upon analysis of several examples, this paper concludes that Milton was an author quite ahead of his time owing to his liberal thought who valued individual freedom above the monarchical rule.

Key Words: John Milton, *Paradise Lost*, Politics, XVII Century Politics, Monarchy.

GİRİŞ

XVII. yüzyıl, İngiliz politika tarihi açısından kuşkusuz çalkantılı bir çağdır. Tudor Hanedanı'na mensup krallar James I ve Charles I, tıpkı selefleri Henry VII, Henry VIII ve Elizabeth I gibi, kraliyet makamının vermiş olduğu kudreti tekellerine almak istemişler, güçlerini perçinlemek amacıyla Parlamento'nun onayını almaksızın halktan alınan vergileri arttırmışlar ve kendilerini Tanrı'nın yeryüzündeki yansıması olarak görmüşlerdir. James I mutlakiyeti savunduğu iki eseri *The True Law of Free Monarchies* ve *Basilikon Doron* ile kendinden üstün bir dünyevi otoriteyi reddederken, tahta çıktığı ilk günden itibaren Parlamento ile bir güç savaşı içinde olan Charles I kendini Tanrı'nın yeryüzündeki elçisi olarak ilan etmiştir. Giderek artan gerilim, 1642 yılında Cumhuriyetçiler ve Kraliyet yanlıları arasındaki çatışmaların doğmasına sebep olmuştur. Tarihe İngiliz İç Savaşı olarak kaydedilecek bu çatışmalar sonunda, halkına ihanetten yargılanan Charles I, 1649 yılında boynu vurularak öldürülmüş ve Oliver Cromwell liderliğinde 1660 yılında Charles II'ın tahta

çıkmasına kadar devam edecek olan *Interregnum*¹ dönemi başlamıştır (Peacey, 2001: 1).² John Milton işte böyle hararetle bir dönemde eserler kaleme almış ve yapıtlarında düşüncelerini özgürce dile getirmekten kaçınmamıştır. Milton'ın politik ve dini risaleleri, çağının hızla değişen oluşumlarına ayna tutar niteliktedir.

Kendisini tüm İngiliz halkının sözcüsü addeden Milton, *Interregnum*'a kadar, boşanma, eğitim, basın özgürlüğü, kralların öldürülmesi ve cumhuriyetçilik gibi konularda çağına ışık tutan -hatta çağının oldukça ilerisinde- birçok risale yazmış, insanoğlunun özgürlüğünü savunmuş ve Theo Hobson'un deyişiyle her türlü baskı ve zulme karşı bir duruş sergilemiştir (2008:96).³ Özgürlükçü mizacı, Milton'ın İngiliz İç Savaşı esnasında Cumhuriyetçileri desteklemesine neden olmuştur. Milton'a göre, her insan özgür doğar ve özgür yaşamalıdır, çünkü insan Tanrı'nın suretinde yaratılmıştır. Bu sebepten ötürü, baskıcı yönetimin ilahi yönetimle çeliştiğini dile getirir. Her ne kadar Tanrı'yı cennetin mutlak hükümdarı addetse de, Milton insanın dünya üzerindeki sınırsız güç ve hâkimiyetini kabullenmiyordu çünkü tüm insanların politik ve dini olarak özgür bireyler olması gerektiğini savunuyor, bu durumdan dolayı da despotların ve zalim hükümdarların erki ellerinde tutmalarına karşı çıkıyordu. (Bu elbette ki Charles I'ın tahta oturmaması anlamına geliyordu). Dahası, Milton aklın gücüne ve demokratik yönetime inanıyor, zorba dini/politik yönetimler akılcılığı örnek almadıklarından, Milton kralların Tanrı'nın yeryüzündeki temsilcisi olduğu fikrini kabul etmiyor, kimi zamansa krallık düşüncesini toptan reddediyor ve demokratik, cumhuriyetçi bir yönetim biçiminden yana saf tutuyordu. Her durumda, Milton'ın temel kaygısını “aksi takdirde medeni bir hayatın neredeyse imkânsız hale geleceğine inandığı, özgürlüğün gelişmesi”⁴ (Chernaik, 2017: 211)⁵ [a consistent concern for the advancement of liberty, without which civilized life is scarcely possible] oluşturmaktaydı. Benzer şekilde, Kenneth Borris⁶ de *Allegory and Epic in English Renaissance Literature: Heroic Form in Sidney, Spenser, and Milton* (2000) adlı eserinde Milton'ın nasıl ki İsa insanoğlu için kendini feda etmişse, insanların da İsa'nın kanıyla kazandığı özgürlüklerini daima savunmaları gerektiğini savunduğunu konu eder. Bu bağlamda, bu makale Milton'ın seçilmiş eserlerinden yola çıkarak onun politik görüşlerini tartışmayı amaçlamakta ve Tanrı suretinde yaratılmış

¹ İki krallık arasında.

² Peacey, J. (2001). Introduction. *The Regicides and the Execution of Charles I*. Ed. Jason Peacey. New York: Palgrave.

³ Hobson, T. (2008). *Milton's Vision: The Birth of Christian Liberty*. London and New York: Continuum.

⁴ Metin çevirileri yazara aittir.

⁵ Chernaik, W. (2017). *Milton and the Burden of Freedom*. Cambridge: Cambridge University Press.

⁶ Borris, K. (2000). *Allegory and Epic in English Renaissance Literature: Heroic Form in Sidney, Spenser, and Milton*. Cambridge: Cambridge University Press.

insanların özgür olduğunu savunan Cumhuriyetçi Milton'ın hükümdarların tebaası üzerindeki mutlak hükmetme güçlerini reddettiği görüşünü ortaya koymaktadır.

Milton'ın politik görüşü her ne kadar çağının oldukça ilerisinde olsa da içinde bulunduğu politik düzeni tamamen yıkamamış olması fakat yine de sesini duyurabilmeyi başarması Miltoncu politika anlayışının Kültürel Materyalizm çerçevesinde değerlendirilmesini mümkün kılar. Temel olarak, eserlerin yazıldığı dönem çerçevesinde okunması gerektiğini salık veren Kültürel Materyalizm kuramı kültürdeki çok sesliliğe dayanan ve muhalefet prensibi üzerine işleyen bir anlayıştır. Bu kuram, sistemdeki susturulmuş veya sisteme hakim olmayan/sistemdeki çoğunluğu temsil etmeyen sesleri güçlendirmek amacıyla baskın ideolojinin öğretilerine değil muhalif seslere kulak verir. Kültürel Materyalizm kuramının isim babası Raymond Williams ve onun takipçileri Alan Sinfield ve Jonathan Dollimore, Amerika'da gelişen Yeni Tarihselcilik kuramına karşı İngiltere'de ortaya koydukları görüşleriyle metinlerde veya herhangi bir bağlamsal çerçevede ötekileştirilmiş sesleri dinlemenin önemini vurgulamışlardır. Bu noktada Yeni Tarihselcilik ile Kültürel Materyalizm kuramları arasında farklara kısaca değinmek yerinde olacaktır. Temelde her iki kuram da edebi eserlerin üretildikleri dönem çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini ve edebiyat ile tarih arasındaki etkileşimin gözardı edilemeyeceğini savunurken, Yeni Tarihselcilik gücün yekpare olduğunu ve gücün egemenliğini baltalayan seslerin daima baskın güç içerisinde eritileceğini düşünür. Öyle ki Alan Sinfield bu kuramı “tuzak modeli” (*Faultlines* 1992: 24)⁷ [entrapment model] olarak adlandırır. Yani Yeni Tarihselcilik anlayışına göre, sistemi çökertmek için yapılan herhangi bir direnç temelde baskın gücün daha da güçlenmesine sebep olur. Bu akımın öncü kuramcılarında Stephen Greenblatt'a göre, “yıkıcılık tam da o gücün ürünüdür ve onun maksatlarını gerçekleştirmesini kolaylaştırır.” (1994: 24)⁸ [subversiveness is the very product of that power and furthers its ends]. Kısacası, Yeni Tarihselcilik kuramına göre sistemin altüst edilmesi tehlikesi baskın gücün varlığını meşrulaştırır. Öte yandan Kültürel Materyalizm, sistemdeki madun seslere odaklanarak, her ne kadar var olan baskın ideoloji tamamen alt üst edilemese de, bastırılmış düşüncelerin ve muhalif seslerin ortaya çıkarılmasını hedefler. Sinfield'ın ifadesiyle, “Kültürel Materyalizmin amacı karşı(t) taraftan yollar keşfetmek: altkültürlerde bulunan insanların gücünü geliştirmek ve güçlendirmek” (*Faultlines* 1992: 291)⁹ [a project for cultural materialism is to discover

⁷ Sinfield, A. (1992). *Faultlines: Cultural Materialism and the Politics of Dissident Reading*. Oxford: Clarendon.

⁸ Greenblatt, S. (1994). “Invisible Bullets: Renaissance Authority and Its Subversion, *Henry IV* and *Henry V*.” *Political Shakespeare: Essays in Cultural Materialism*. Eds. Alan Sinfield and Jonathan Dollimore. 2nd ed. Manchester: Manchester University Press. 18-47.

⁹ Sinfield, A. (1992). *Faultlines: Cultural Materialism and the Politics of Dissident Reading*. Oxford: Clarendon.

ways of taking the opposite direction: of working with subcultures to reinforce and extend the potential of people who inhabit them] şeklinde özetlenebilir. Kültürel Materyalizm kuramı “her türlü politik baskıya [karşı] başkaldırma, altüst etme, muhalefet ve direniş yolları arar.” (Branningan 1998: 108) [looks for ways in which defiance, subversion, dissidence, resistance [against] all forms of political oppression]. Bir metinde var olan fakat çağının egemen düşüncesiyle ters düşen fikirlerin daha görünür hale gelmesini sağlamaya çalışır çünkü Raymond Williams’a göre her ne kadar bir kültürde baskın bir ideoloji hüküm sürse de

[h]içbir üretim biçimi ve bu yüzden hiçbir egemen sosyal düzen ve bu yüzden hiçbir egemen kültür gerçekte insanların tüm eylemini, enerjisini ve niyetini kapsayamaz ve kuvvetini tüketemez. (1977: 125)¹⁰

[no mode of production and therefore no dominant social order and therefore no dominant culture ever in reality includes or exhausts all human practice, human energy, and human intention]

İşte Williams’ın vurguladığı ve Kültürel Materyalizmin kabul ettiği bu kültürel çokseslilik, toplumda yeterince kuvvet bulamamış seslerin daha görünür kılınmasını gerektirir. Bu bağlamda, Sinfield susturulmuş seslerin yükseltilmesi çabasını “muhalefet” [dissidence] terimi ile açıklar. Ona göre muhalefet “erken modern dönemde özellikle devlet kurumu ve ideolojisini göz önünde tutarak otoriteye meydan okuma” (*Faultlines* 1992: x)¹¹ [challenging of authority in the early modern period, considering especially the ideologies and institutions of state] anlamına gelmektedir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken husus, Sinfield’in altüst etme [subversion] terimi yerine muhalefet [dissidence] terimini kullanmasıdır çünkü altüst etme başarıyı ima etmektedir; yani bir durumun yıkıldığı, altüst edildiği anlaşılmaktadır. Oysaki çoğunlukla hükümet düşmez (*Faultlines* 1992: 49). [the latter may seem to imply achievement -that something was subverted- since mostly the government did not fall]. Diğer bir ifadeyle, Sinfield’a göre *muhalefet* terimi temel olarak “hükmedenin bir yönünü reddetme” (*Faultlines* 1992: 49) [refusal of an aspect of the dominant] olarak tanımlanabilir. Bu kuramsal çerçeve ışığında Milton’ın politik duruşunu muhalif olarak nitelendirmek doğru bir çıkarımdır.

¹⁰ Williams, R. (1977). *Marxism and Literature*. Oxford: Oxford University Press.

¹¹ Sinfield, A. (1992). *Faultlines: Cultural Materialism and the Politics of Dissident Reading*. Oxford: Clarendon.

Milton ve Politik Duruşu

Kültürel Materyalizm kuramı Milton'ın eserlerini değerlendirmek için uygun bir çerçeve oluşturur çünkü hem Milton hem de Kültürel Materyalist kuram “ikincil seslerin ortaya çıkarılmasını” (Sinfield *Unfinished Business* 2006: 25)¹² [the recovery of subordinate voices] amaçlar. Sinfield'a göre dünya görüşümüz genel dünya görüşüyle açıkça uyumsuzluk gösterip mevcut düzeni kesintiye uğratmakla tehdit ettiğinde ancak maceracı bir kişiliğe sahipsek yeni düşüncemizin varlığını kabul eder ve hikayesini yeniden anlatırız (*Faultlines* 1992: 46). Aynı şekilde yeterince maceracı ve özgür ruhlu Milton da, baskın sistemde gördüğü aksaklıkları yeni hikayeler yazarak eleştirmekten hiç çekinmemiştir. Bu bağlamda, seçilmiş eserler doğrultusunda Milton'ın cumhuriyetçilik savunuculuğu ile vücut bulan “muhalefet” hareketini örneklendirmek yerinde olacaktır.

Milton *The Tenure of Kings and Magistrates* (1649) adlı eserinde özgür insanlar ve kralları arasında gönüllülük esasına dayalı bir sözleşme olduğunu ve krallar zorbalığı ele aldıkları vakit, olur da yargıçlar harekete geçmez ise, halkın onları tahttan indirme ve hatta öldürme hakkına sahip olduklarını savunur. Yani, gücü esasen ait olduğu yere, halkın eline, geri verir. Milton'ın aykırı duruşu ve öğretileri olduğu gibi kabul etmeyen mantığı kendini Hristiyanlık inancının kutsal kitabı olan *İncil* [*The Bible*] hükümlerini yeniden yorumladığında da gösterir. Örneğin, hükümdarların yalnızca Tanrı'ya karşı sorumlu oldukları ve halkın onlara sorgusuz sualsiz itaat etmeleri gerektiği Yeni Ahit'in [*The New Testament*] Pavlus'tan Romalılar'a Mektup kısmı 13. Bölüm 1. ve 2. ayetlerinde [*The Epistle of Paul the Apostle to the Romans 13:1-2*] gayet açık bir şekilde dile getirilmiştir:

Her ruh kendinden daha yüce bir kudrete boyun eğsin. Çünkü Tanrı'dan üstün bir güç yoktur. Var olanlarsa Tanrı tarafından emredilmiştir. İşte bu sebeple güce direnen Tanrının hükmüne direnmiş olur: Ve direnenler kendilerine lanet getireceklerdir.]¹³

[Let every soul be subject unto the higher powers. For there is no power but of God: the powers that be are ordained of God. Whosoever therefore resisteth the power, resisteth the ordinance of God: and they that resist shall receive to themselves damnation.]

¹² Sinfield, A. (2006). *Shakespeare, Authority, Sexuality: Unfinished Business in Cultural Materialism*. London and New York: Routledge.

¹³*The Holy Bible Containing the Old and New Testaments. King James Version*. 1611. http://www.gasl.org/refbib/Bible_King_James_Version.pdf Erişim Tarihi: 10.02.2018

Bununla birlikte, Milton Charles I'ın idamından yalnızca bir ay sonra yayınladığı ve temel olarak hükümdar katlini meşrulaştırmaya hizmet eden risalesinde, İncil'in farklı bir yorumlamasını benimser ve ademoğlunun Tanrı'nın suretinde yaratıldığını hatırlatarak krallara boyun eğmeyi reddeder. Milton'a göre,

Zerre kadar bilgisi olmayan bir adam bile, insanların doğal olarak özgür doğduğunu, Tanrı'nın suretinde yaratıldığını ve ona benzediğini ve bu sebeple de diğer tüm yaratılanlardan imtiyazlı olarak, itaat etmek için değil yönetmek için yaratıldığını inkâr edecek kadar aptal olamaz. (1991: 8)¹⁴

[No man who knows ought, can be so stupid to deny that all men naturally borne free, being the image and resemblance of God himself, and were by privilege above all creatures, born to command and not to obey.]

Bu alıntı Tanrı'nın yarattığı düzenin doğasına bir vurgu yapmakta ve insanı ilahi hiyerarşinin bir parçası olarak tüm yaratılanlardan üstün tayin etmektedir. Milton, zorba bir yöneticinin bu ilahi düzenle ters düştüğünü savunmaktadır çünkü O'na göre kralın görevi, insanı tüm yaratılanlardan üstün tutan bu düzenin istikrarını bozmak değil, devamlılığını sağlamaktır. Milton insanların başında bir kral veya yargıç bulunmasının tek nedeninin geri kalanların haklarının korunmasından ve -mademki insanlar özgür doğar- her bir bireyin özgürlüğünün güvence altına alınmasından başka bir amaçla olmaması gerektiği görüşündedir. Öyle ki bu insanlar onların "Lordları veya Efendileri değil, yalnızca Vekilleri ve Delegerleri" (1991: 8) [Not to thir Lords and Maisters . . . but, to be thir Deputies and Commissioners] olmalıdır ve güç "ellerine teslim edilmiş" (1991: 8) [by vertue of thir intrusted power] bu vekiller kendileri birer despot haline dönüşmeden adaleti sağlamalı ve halkın özgürlüklerini korumalıdır. Fakat olur da bu yöneticiler, insanları özgürleştirmek yerine onlara baskı yapan bir zorbaya dönüşürlerse, halk o kişileri tahttan indirme hakkına sahiptir. Halkın zorba hükümdarları devirme gücüne istinaden, Milton yönetme gücünün insanın doğasında var olduğunu ve özgürlüğün doğada her bir bireye bahşedildiğini düşünmekte ve bu güç her ne kadar 'Vekillere ve Delegerlere' verilmiş olsa da, kendilerini küçük düşürenleri cezalandırma hakkının herkesin elinde olduğunu düşünür. (Dzelzainis, 1999: 80)¹⁵

¹⁴Milton, J. (1991). "The Tenure of Kings and Magistrates." *Political Writings*. Ed. Martin Dzelzainis. Cambridge: Cambridge University Press. 3-50.

¹⁵Dzelzainis, M. (1999). "Milton's Politics". *The Cambridge Companion to Milton*. Ed. Dennis Danielson. Cambridge: Cambridge University Press. 70-83.

[Milton . . . treats this power as human in origin, since it belonged to each individual in the state of nature. But although this power had been entrusted to ‘their Deputies and Commissioners’, it was still open to anyone to punish those who degraded themselves.]

İşte bu sebeptendir ki halkın otoritesini gözettiğini ve özgürlüğünü koruma adına ant içtiğini taşıdığı kılıca işletmiş -“hak edersem bana bile” (Milton, 1991: 25) [*Si mereor in me, Against me, if I deserve*]- Kral James’i takdir eder. Bu durumda, Milton’ın adil kralları hoş gördüğü fikrine varabiliriz ki, aynı risalede, “bakınız adil bir Kral ne büyük bir iyilik ve mutluluksa, bir Despot da o derece kötülüktür” (1991: 16-17) [look how great a good and happiness a just King is, so great a mischeife is a Tyrant] cümlesi bu savımızı destekler niteliktedir. Öyleyse, Milton’a göre, krallar ellerindeki gücü adil olmayan bir şekilde kullanmaya kalkışırsa halkın buna müdahale etme ve onu tahttan indirme gücü vardır çünkü bu kişi o zaman asli görevlerinden uzaklaşan bir despot haline dönüşmüştür. Milton despot tanımlamasını “ne Kanunları ne de halkın iyiliğini gözeten, sadece kendi ve grubunun çıkarları için yöneten” (1991: 16) [he who regarding neither Law nor the common good, reigns onely for himself and his faction] kişi olarak tanımlamıştır ve bu yöntem Milton’ın yukarıda bahsi geçen özgür doğan ve özgürce yaşama hakkına sahip bireyler düşüncesiyle taban tabana zıt düşmektedir. Bu sebeple, gücün insanlar arasında dağıtılmasını ve bunu suistimal edenlerin derhal görevden alınmasını salık verir. Yani Milton her ne kadar temelde krallara karşı çıksa da onları ancak halkın özgürlüğünü koruduğu sürece savunur ve aksi bir durumda halkın bu despotlaşan yöneticilere müdahale hakkı olduğunu öne sürer. Kültürel Materyalist çerçevede, Milton “başat kültürden ayrı . . . aktif ve ısrarcı fakat henüz açık bir şekilde ifade edilmemiş” (Williams, 1977: 126) [as distinct from the dominant . . . active and pressing but not yet fully articulated] seslerin varlığını kabul eder ve onları önplana çıkarmaya çalışır. Milton’ın bu eseri John Locke ve Thomas Jefferson’ı etkileyebilecek kadar değer görmüştür (Sheldon, 2001: 209).¹⁶

Milton paralel düşüncelerini yinelediği 1651 tarihli *Pro Populo Anglicano Defensio* [*A Defence of the People of England*] adlı eserini Fransız bilgin Claudius Salmasius’un kralların ilahi gücünü savunduğu ve İngilizleri krallarını öldürmelerinden dolayı insanlığa karşı büyük suç işlemekle suçladığı eserine cevaben kaleme almıştır. Milton eserin Önsöz’ünde kralların ilahi gücünün eski bir hurafe olduğunu ve kralın infazının bu batıl inancı çürüttüğünü söyler:

¹⁶Sheldon, G. W. (2001). *Encyclopaedia of Political Thought*. New York: Facts on File.

Nasıl parlaktır ki Yüce bir Tahtta bir Kralın Heybeti, işte öyle olmuştur İngiltere İnsanı da uzun zamandır süregelen o eski Hurafeden kurtuldukları ve Kralına, ya da Düşmanına, Hüküm giydirdikleri gün. (Milton, 1848: 4)¹⁷

[For what King's Majesty sitting upon an Exalted Throne, ever shone so brightly, as that of the People of England then did, when shaking off that old Superstition, which had prevailed a long time, they gave Judgment upon the King himself, or rather upon an Enemy, who had been their King.]

Kralın başının kesildiği, bu despot yönetimin sona erdiği ve kralların ilahi gücü yalanının yerle bir olduğu bu günü Tanrı'nın insanlar aracılığıyla konuştuğu gün ilan eder Milton; şöyle ki, "Kral Charles'a Krallığı ancak Tanrı vermiştir ve yalnızca Tanrı onu geri alıp Parlamento'ya ve Halka vermeye muktedirdir" (1848: 82). [If God alone gave a Kingdom to King Charles, God alone has taken it from him again, and given it to the Parliament, and to the People.] Milton böylece halkın gücünün Tanrı'nın eli suretinde vücut bulduğunu savunarak kral katlini meşrulaştırır. Milton savını güçlendirmek adına kralları halkının babası gibi temsil eden eğretilmeden de faydalanır:

Ah! Fakat o ikisi arasında ne büyük fark vardır. Babalarımız dünyaya gelmemize sebep olur. Kralımızsa bizi var etmez, biz onu var ederiz. Doğa hepimize Babalar vermiştir fakat kendi Kralımızı biz tayin ederiz. Yani insanlar Kral için değil, Kral insanlar içindir. (1848: 20-21)

[Alas! There's a great difference betwixt them. Our Fathers begot us. Our King made not us, but we him. Nature has given Fathers to us all, but we our selves appointed our own King. So that the people is not for the King, but the King for them.]

Milton savının devamında da aynı benzetme üzerinden gider ve her ne kadar babalarımıza katlanmak zorunda olsak da oğlunu öldüren bir babanın da ölüme mahkûm edilmesi gerektiğini savunur. Aynı şekilde bir kral da halkını öldürdüğü vakit o da aynı sona mahkûm olmalıdır. Görülüyor ki Milton'a göre bir oğul babasının himayesi altına doğduğu andan itibaren girmektedir çünkü onun hâkimiyetinde dünyaya gelmektedir ve dolayısıyla bu kan bağıını bir arada tutmak için yapay bir sözleşmeye ihtiyaç yoktur. Fakat aynı durum krallar ve halk arasında geçerli değildir çünkü kralı bulunduğu konuma getiren halkın kendisidir. Milton Kral Charles I'dan bu sebeple hoşlanmaz çünkü O, gücün kendisine halk

¹⁷ Milton, J. (1848). "A Defence of the People of England." *The Prose of John Milton*. London: Joseph Rickerby Printer. 1-213.

tarafından verildiğini kabul etmez. Halkına karşı sorumluluk sahibi olması gerekirken, halkın kendisine karşı sorumlu olduğunu düşünmektedir çünkü kralların ilahi gücü fikrine sıkı sıkıya bağlıdır. Kendini Tanrı'nın yeryüzündeki yansıması gören krala karşılık, Milton da Tanrı'nın gücünü arkasına alır. Öyle ki, Eski Ahit'in [The Old Testament] Tesniye [Deuteronomy] kısmından kanıt gösterip her halkın kendine bir kral atama özgürlüğü olduğunu dile getiren Tanrı'nın buyruğunu savunan Milton'a göre "bir Cumhuriyet, Monarşi'den daha mükemmel bir yönetim biçimidir ve insanoğlunun durumuna daha uygundur; ayrıca Tanrı da bu fikirdedir." (1848: 33) [a Commonwealth is a more perfect form of Government than a Monarchy, and more suitable to the condition of Mankind; and in the opinion of God himself, better for his own people]. Görülmektedir ki, Milton için Tanrı'nın gözünde bile en iyi yönetim şekli cumhuriyettir. Eğer kral en başta söz verdiği gibi halka hizmet etmeyi bırakır ve konumunu suistimal ederse, halkın kralı tahttan indirme, kendilerine yeni bir kral seçme ve hatta yönetim şeklini tümünden değiştirme yetkileri vardır çünkü Tanrı suretinde yaratılmış insanoğlu özgürdür, kendisi için seçim yapabilme hürriyetine sahiptir ve "doğa bize kötünün iyisini seçmeyi ve baskıya karşı durmayı öğretmiştir." (1848: 116) [Nature teaches us, of two evils to choose the least; and to bear with oppression]. İşte bu sebeple zorbaya dönüşen krala karşı en iyi yönetim biçimi cumhuriyetçilik yani parlamenter yönetimdir çünkü erki tek bir kişinin ellerine bırakmak doğadaki dengeye de aykırıdır: bir kral ne kadar mükemmel olsa da (cennetten kovulduktan sonra) her insanın kusurları vardır. Charles Geisst konu edilen düşünceyi şu şekilde özetlemektedir:

Doğadaki özgürlük hali Milton'ın baskıcı politik gücü kontrol altına alması için örnek aldığı bir yöntem olmuştur. Bu özgürlük ve doğal eşitliğin doğru uygulanması sayesinde, egemenlik insanlarda kalabilirdi. (1984: 75)¹⁸

[the freedom that originated in the state of nature became the convenient method Milton employed to control the coercive political power. Through a correct application of this freedom or natural equality, sovereignty resided in the people.]

Milton, aynı doğrultuda, *Eikonoklastes* (1649)¹⁹ adlı eserinde de monarşik yönetimin er ya da geç halkı köleleştirme potansiyeli olduğunu savunur. Bu eserde Charles I açıkça eleştirilmiştir çünkü Milton kralın kendi başına buyruk hareket etmesinden ve kendini tüm kanunların üstünde görmesinden dem vurur. Kralın kendisini "yüce" (1649: no page) [transcendent] ve "nihai" [ultimate] kanun olarak görmesi ve halkı şikâyetlerine rağmen ve

¹⁸Geisst, C. (1984). *The Political Thought of John Milton*. London: Macmillan Press.

¹⁹Milton, J. (1649). *Eikonoklastes*. https://www.dartmouth.edu/~milton/reading_room/eikonoklastes/text.shtml Erişim Tarihi: 15.02.2018

halkın onay vermediği kurallara dayalı olarak “zorla” [forcibly] yönetmesi [as the transcendent and ultimat [sic] Law above all our Laws; and to rule us forcibly by Laws to which we our selves did not consent, but complain’d of] Charles I’in tebaasına karşı tutunması gereken sorumlu tavrı sergilemediğini ortaya koyarken, Milton’ın en baştan beri savunduğu kral katlini de meşrulaştırır. Ne ilginçtir ki, tek adam rejimine karşı olan Milton, yine tek bir adama, Oliver Cromwell’e duyduğu güveni eserlerinde göstermekten çekinmemiştir. Burada dikkat edilmesi gereken husus, Milton’ın Cromwell’i hükümetin başındaki tek adam olması için desteklemediğidir. Diğer bir deyişle, *Pro Populo Anglicano Defensio* eserinde Cromwell Milton için Charles I’in yerine geçecek bir kişi değil, onun tiranlığını tamamen ortadan kaldıracı olacak “ordumuzun en yürekli kumandanı” (1848: 143) [most valiant general of our army] adeta bir kurtarıcıdır.²⁰

Restorasyon²¹ başlangıcı eşiğinde, Milton bir diğer eseri olan *The Ready and Easy Way to Establish a Free Commonwealth* (1660)²² isimli bir diğer risalesini yazar. Yeni bir kralın tahta çıkmasına ramak kalmış olmasına rağmen, eserin isminden de anlaşılacağı gibi, Milton hükümdar katlinden yana görüş bildirir, krallık müessesini kabul etmez ve cumhuriyeti destekler. Her zaman yaptığı gibi bu risalesinde de monarşik yönetimlerin doğasında olan tehlikelere karşı uyarılarda bulunur: “tüm açık yürekli ve bilge insanların benimle aynı fikirde olacağına hiç şüphem yoktur ki, yönetimde tek bir adamın veya Lordlar Kamarası’nın olmadığı özgür bir Cumhuriyet en iyi hükümettir.” (1835: 445) [I doubt not but all ingenuous and knowing men will easily agree with me, that a free Commonwealth without single person or House of Lords, is by far the best goverment]. Milton, “krallık yönetimine döndüğü takdirde kısa sürede pişman olunacağını” (1835: 444) [if we return to kingship, and soon repent, as undoubtedly we shall] açıkça dile getirmekle, yeni kralın ayak sesleri duyulmasına rağmen, cumhuriyetçi tavrından vazgeçmeyeceğini ve hiçbir gerçek cumhuriyetçinin de monarşi istemeyeceğini anlatır.

Milton’ın edebi hayatının kuşkusuz en önemli ürünü, Şeytan [Satan] ile Âdem [Adam] ve Havva’nın [Eve] cennetten kovuluşunu anlattığı eseri, 1667 yılında ilk kez basılmış ve adeta bir başyapıt niteliğindeki *Kayıp Cennet*’tir [*Paradise Lost*].²³ Bu eser, Milton’ın dünyevi

²⁰Milton, *Defensio Secundo* (1654) adlı eserinde de Cromwell’i özgürlükçü tutumundan dolayı övmüştür; fakat Cromwell’in de tek adam rejimi uygulayabilecek, erki tekeline alma ihtimaline sahip olduğunun farkındadır (ve temkinlidir).

²¹Kral Charles II’in 1660 yılında tahta çıkmasıyla başlayan, tiyatroların yeniden açıldığı dönemin başlangıcına verilen addır. 1649’da Charles I’in idamından sonra ilk kez bir kral tahta çıkmıştır.

²²Milton, J. (1835). “The Ready and Easy Way to Establish a Free Commonwealth.” *The Prose Works of John Milton*. London: Westley and Davis. 443-452.

²³Milton, J. (1667). *Paradise Lost*. Ed. Barbara K. Lewalski. Malden: Blackwell.

krallığı reddetmesine karşın semavi krallığı kabul etmesi açısından tartışmaya açıktır. Oysaki eserinde Milton'ın Tanrı'yı mutlak bir kral olarak resmetmesindeki amaç dünyevi krallığı yüceltmek, haklı göstermek veya nefret ettiği monarşik yönetim için mükemmel bir model oluşturmak değil, tam aksine, ilahilikle monarşiyi bir tutmayı adet haline getiren beşeri gelenekleri eleştirmektir. Tanrı tüm bilgeliğin ve mükemmel adaletin sahibi ve merhamet dağıtıcıdır. İlahi erk ile beşeri erki karşılaştıran ve birbirinden kesin hatlarla ayıran Milton, beşeri yönetimin uyguladığı monarşik prensiplerin hiçbir şekilde Tanrı tarafından onaylanmış gibi görünmesini istemez. Bu aşamada Milton'ın düşüncelerini örneklerle genişletmek savımızı kuvvetlendirmek açısından yerinde olacaktır.

III. Kitap'ta, Tanrı Cennet'teki yaratılmışlara hangilerinin insanlığı kurtarmak için kendini feda edeceğini sorar ve yalnızca Oğul “onun uğruna senin bağrından kopacağım” (3: 238-239) [I for his sake will leave Thy bosom] diyerek kendini insanlık uğruna kurban etmeye gönüllü olur. Bunun üstüne Tanrı, oğlunun bu pozisyonu ilahi soyundan dolayı değil davranışından dolayı hak ettiğini dile getirir: “Değil Tanrı'nın oğlu olarak doğduğundan fakat liyakat ile” (3: 309) [By Merit more then Birthright Son of God]. Erdemin, liyakatin ödüllendirildiği bir sistem sunan Tanrı, yarattıklarının azmettikleri zaman daha yüksek mertebelere ulaşabileceğine işaret eder. Tanrı böylelikle kulları üzerinde çok sertmiş gibi görünen tavrını yumuşatmış, yarattıklarının özgürlüğünü sağlamış ve kendisiyle onlar arasında ortak bir bağ kurmuş olur. Yani Tanrı, -Âdem ve Havva örneğinde de görüldüğü gibi- yarattıklarına kendi seçimlerine göre yükselme veya alçalmaları için “özgürlük” (3: 128) [freedom] verir. İnsanoğlu, düşüşü için Tanrı'yı suçlayamaz çünkü onlar kendi özgür iradeleriyle “kendilerinin Failleri” (3: 122) [Authors to themselves] olarak yapmak istediklerini seçerler. Tanrı'nın gözünde, yarattıkları kendi özgür iradeleriyle seçim yapma ve davranışlarıyla hak ettikleri takdirde yükselme hakkına sahiptir. Yani Tanrı, veliahtlık sisteminden vekiilik sistemini işletmekte ve bu sistem Milton'ın dünyevi krallıkların nasıl olması gerektiği görüşünü yansıtmaktadır. Şöyle ki, Milton, Cennet'te Tanrı'nın yarattıklarına verdiği özgürlüğün, dünya üzerinde de bireylere verilmesi gerektiğini savunur ve gücünü sözde Tanrı'dan aldığını iddia ederek zorbalık yapan kralların gerçekte yalnızca ilahi söylemi kullanarak kudretlerini arttırdıklarına işaret ederek bu durumu eleştirir. Sonuç olarak, Milton'a göre Tanrı Cennet'te mükemmel bir adalet ve mutlak bir yönetme gücüne sahiptir fakat beşerin bunu dünyada gerçekleştirmeye ne yetisi ne de Tanrı yetkisi müsaade eder. Bu noktada Şeytan örneği de dikkate değerdir. Şeytan, Tanrı'nın hizmetine girmek istemez çünkü O ve takipçileri Cennet'te Tanrı'yı bir zorba olarak görürler. Özgürlükleri ellerinden alınmıştır. Onların düşüncesine göre “Cehennem'de hüküm sürmek Cennet'te hizmet etmeye

yeğdir.” (1: 263) [Better to reign in Hell than serve in Heaven]. Şeytan’ın istediği Tanrı’nın esaretinden kurtulup sözde özgürlükçü ve hak etmeye dayalı bir sistem kurmaktır fakat kısa sürede anlaşılır ki Şeytan’ın yönetme biçimi de, Tanrı’nın meritokrasisinin aksine, gücü tamamen kendi elinde topladığı, demokratik yönetimden tamamen uzak bir sistemdir. Böylelikle, Milton, aslında Tanrı’dan örnek alınarak kurulmaya çalışılan bir sistemin -ister cehennemde ister dünyada- asla doğru işlemeyeceğini ve eninde sonunda deforme olacağını göstermeye çalışır.

Dünyevi krallığın birebir kopyası, VIII. Kitap’ta, Âdem’in Tanrı’nın yarattığı hayvanlara hükmetmesi ve onları isimlendirmesiyle karşımıza çıkar:

Sana getirdim onları

Alsınlar diye senden isimlerini, ve sunsunlar bağlılıklarını
alçak bir itaatle. (8: 343-345)

[I bring them to receive

From thee their names, and pay thee fealty

With low subjection.]

Bu bölümde, Tanrı yarattığı tüm hayvanların Âdem’e “bağlılık” (8: 344) [fealty] göstermesi gerektiğini ve Âdem’in tüm hayvanların efendisi olduğunu anlatmaktadır. Buna göre, Âdem yaratılmış hayvanlara hükmetme gücüne sahiptir. Zaten onları isimlendirmiş olması, onlara sahip olduğunu kanıtlar niteliktedir. Cennet Bahçesi’nde Âdem-hayvan ilişkisi tam olarak Tanrı’nın istediği şekildedir ve Âdem ne kadar çabalarsa çabalasın asla kendinden aşağı mertebede yaratılmışlarla iletişim kuramayacağını bilincindedir (zaten bu sebeple kendine bir eş istediğinden Havva yaratılır) çünkü hayvanlar asla Âdem’in değerine erişemeyeceklerdir. Hayvanların yaratılıştan gelen özellikleri hiçbir zaman insaninkiyle eşit olamayacak veya onun üzerine çıkamayacaktır. Bu durum Tanrı-insan ilişkine de ayna tutar nitelikte olduğundan önemlidir. Nasıl ki Âdem hayvanlar üzerinde bir Tanrı, bir kral hükümündeyse ve onlarla bir tutulması mümkün değilse, insanların da Tanrı ile bir tutulması, onun mertebesine ulaşabilmesi mümkün değildir. Milton bu çerçevede bir nevi cennetteki hayvanlarla dünyadaki insanları özdeşleştirir ve Tanrı ile insanın asla kıyaslanamayacağını, karşılaştırılmayacağını gözler önüne serer. Bu bağlamda, insanın Tanrı’yı taklit etmeye çalışması nafil bir çabadır. Asıl çarpıklık krallar ve krallıklardan öte insanoğlunun Tanrı’yı taklit etme, dünyada onun rolünü oynama çabası ve bir ölümlünün diğer bir ölümlüye hükmetme arzusudur. Âdem örneğini kullanarak, Milton esasen ilahi yönetim yapısıyla dünyevi yönetim yapısının birbirinden son derece farklı olduğunu göstermeye çalışarak, kralların sözde Tanrı’dan yetki aldıklarını savunarak monarşik bir yönetim biçimi

benimsemelerinin ne derece temelsiz olduğunu ortaya koymaktadır (ve bu durum kaçınılmaz olarak olumsuz sonuçlar doğuracaktır). Dahası, Tanrı'yı doğru olarak tanıdığını savunan ve onun suretinde yaratıldığına inanan bir bireyin, Tanrı'nın dünya üzerindeki monarşik yönetimi onaylamayacağını bilmesi gerekir çünkü Tanrı'nın Cennet'teki yönetim biçimi tüm erki tek elde toplayan monarşi değil bireylerin yeteneklerine ve liyakate göre yükselmesine imkân veren meritokrasidir.

Milton, bununla birlikte, dünyevi monarşiyi benimsemiş bireylerin/kralların Tanrı'ya yabancılaştığını gösterir. Bu sebeple, Kayıp Cennet'te bahsettiği krallar zalimdir ve olumsuz temsil edilmiştir. Kuşkusuz bu kralların en çarpıcı örneği XII. Kitap'ta karşımıza çıkan Nemrut'tur [Nimrod]. Nemrut, aşağıda da görüleceği üzere, hırsları ve eşitlikten, kardeşlikten yana olmayan kalbiyle adeta zorbalığın vücuda gelmiş halidir:

Kibirli ve hırslıydı kalbi, değildi hoşnut
Adil eşitlik ve kardeşlikten,
Hak etmediği Hakimiyetti iddia ettiği
Kardeşleri üzerine, ve mahrum etmişti
Uyum ve Doğa'nın kanununu dünya üzerinden,
Avlayarak (ve Hayvanlar değil İnsanlardı oyuncağı)
Savaşta ve düşmanca tuzaklarla
Reddedenleri boyun eğmeye o zorba imparatorluğuna:
Güçlü bir Avcı olarak anılacaktı bu yüzden
Tanrı'dan önce, Cennet'e rağmen,
Veya Cennet'ten iddia ederek ikinci egemenliği;
Ve İsyandan alacaktı adını,
Suçlamasına rağmen isyandan diğerlerini. (12: 25-37)
[Of proud ambitious heart, who not content
With fair equalitie, fraternal state,
Will arrogate Dominion undeserv'd
Over his brethren, and quite dispossess
Concord and law of Nature from the Earth,
Hunting (and Men not Beasts shall be his game)
With Warr and hostile snare such as refuse
Subjection to his Empire tyrannous:
A mightie Hunter thence he shall be styl'd
Before the Lord, as in despite of Heav'n,

Or from Heav'n claming second Sovrantie;
And from Rebellion shall derive his name,
Though of Rebellion others he accuse.]

Nemrut doğanın kanununa karşı gelmektedir çünkü savaşta insanları avlamakta -kendinden düşük mertebede olan hayvanları değil- ve zorba hükümlanlığına boyun eğmeyenleri katletmektedir. “Tanrı’dan önce” (12: 34) [Before the Lord] ifadesiyle kendini Tanrı’dan üstün gördüğü “ikinci egemenlik” (12: 25) [second Sovrantie] isteğiyle de tıpkı Stuart hanedanlığına mensup krallar Charles I ve James I gibi Tanrı’nın ilahi gücüne sahip olduğunu, hemen Tanrı’nın ardından geldiğini iddia etmektedir. Diğerlerini kendine karşı asi olmakla suçlamasına karşın kendisi en büyük asiliği kendini dünyada Tanrı ile eş tutarak yapmıştır. Diğer bir ifadeyle, Milton bu eserinde Annabel Patterson’ın deyişiyle “politik haksız istikabın uyumsuz yanlışlığı (1992: 138)²⁴ [the absurd falsity of political usurpation] göstermeye çalışarak dünyada Tanrı rolüne bürünmeye çalışan kişilerin edepsizliğinden dem vurmıştır.

Sonuç

Tarihsel olaylar toplumun belleğinde yer ederken, Dürrin Alpakın Martinez Caro’nun da dile getirdiği gibi o dönemde üretilmiş “entelektüel eserler hem zihinleri aydınlatır hem de dönemin çatışmasının bir kaydını tutar” (326).²⁵ [these intellectual products do illuminate minds and serve as a record of the conflict]. Bununla birlikte, Kültürel Materyalizm temelinde düşünüldüğünde John Milton’ın risaleleri ve *Kayıp Cennet* eseri yalnızca bulunduğu dönemdeki egemen düşünceyi kayıt altına almakla kalmaz, beşeri bir uyanış sağlayabilmek gayesiyle mevcut monarşik düzene direnir. Milton, her ne kadar Sinfield’in dediği gibi politik düzeni yıkmaya konusunda etkili bir başarı sağlayamasa da -çünkü Oliver Cromwell liderliğindeki Interregnum dönemi sonrasında Charles II tahta çıkmıştır- döneminin sessizleştirilmiş yönü olan cumhuriyet yönetimini duyurabilmesi açısından ele aldığımız kuram çerçevesinde başarıya ulaştığı sonucuna varmak mümkündür.

Bu bağlamda, asi kral Nemrut ve yukarıda bahsedilen diğer örnekler ve eserler ışığında ve Milton’ın eserlerini ürettiği kargaşalı dönem göz önüne alındığında, Milton’ın dünyada Tanrı rolüne bürünmüş zorba hükümdarları asla takdir etmeyeceğine, bu kişilerin gerçekte hiçbir

²⁴ Patterson, A. (1992). *John Milton*. London: Routledge.

²⁵ Alpakın Martinez Caro, D. (2016). “The Spanish Civil War Through the Novelists’ Eyes.” *DTCF Dergisi* 56.1, 324-337.

zaman onlara verilmemiş otoriteyi gasp ve suistimal ettiklerini düşündüğüne, bireye dayatmalar yapmanın onun doğasına aykırı olduğunu ortaya koymaya çalıştığına, hiçbir koşulda bir bireyin kendiyle aynı kategoride başka bir bireye hükmetmesinin mümkün olmayacağını savunduğuna ve insanlığa yaraşır yönetim biçiminin monarşi değil cumhuriyet olduğunu anlatmaya çalıştığına varmak mümkündür. Milton'ın politik düşüncesi “her şeyin üstünde tuttuğu özgürlük, bireysellik ve hoşgörü gibi kavramlara sıkı sıkıya bağlılık ve kararlılık” (Radzinowicz, 1978: 116)²⁶ [consistency and a faithful adherence to the overriding concepts of freedom, individualism, and toleration] esasına dayanır. Milton dünyevi krallıkları onaylamamıştır çünkü daima bireylerin özgür olarak doğduklarına ve kendi muhakeme yetileriyle kendilerini yönetebileceklerine inanmıştır. Bu sebeple, erki elinde tutan tek bir kişinin sınırsız özgürlükle diğerlerini yönetmesi fikrine sıcak bakmamış, gerektiğinde zorba kralların halk tarafından devrilebileceğini savunmuş ve bu sebeple kral katlini makul bulmuş, güçlerini Tanrı'dan aldıklarını iddia eden kralların savlarını cennet ve dünya üzerindeki yönetimi yan yana ele alıp karşılaştırarak çürütmüş, kendilerini Tanrı'nın elçisi ilan eden kralların esasen Tanrı'nın yolundan saptıklarını veya eninde sonunda bozulacaklarını göstermeye uğraşmış (her ne kadar *The Tenure of Kings and Magistrates* adlı eserinde nispeten daha ılımlı bir tutum sergilemiş ve adil kralların halkı yönetebileceğini söylemiş olsa da), bunu önlemek için cumhuriyetçi yönetimi çözüm olarak sunmuş ve temelde, her bir bireyin kendi kendine hâkim olmaya yetebilecek akli güce sahip olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Milton'ın fikirlerinin, bir cumhuriyetçi olarak, ölümünden yüz yıl sonra filizlenecek Fransız İhtilali'nin “özgürlük, eşitlik, kardeşlik” düsturunun tohumları olarak konu edilen eserlerde gömülü olduğu ve düşünce yapısının çağının çok ötesinde olduğu su götürmez bir gerçektir.

Kaynakça

- Alpakin Martinez Caro, D. (2016). “The Spanish Civil War Through the Novelists' Eyes.” *DTCF Dergisi* 56.1, 324-337.
- Borris, K. (2000). *Allegory and Epic in English Renaissance Literature: Heroic Form in Sidney, Spenser, and Milton*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Branningan, J. (1998). *New Historicism and Cultural Materialism*. London: Palgrave Macmillan.

²⁶Radzinowicz, M. A. (1978). *Toward “Samson Agonistes” The Growth of Milton's Mind*. Princeton: Princeton University Press.

- Chernaik, W. (2017). *Milton and the Burden of Freedom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dzelzainis, M. (1999). "Milton's Politics". *The Cambridge Companion to Milton*. Ed. Dennis Danielson. Cambridge: Cambridge University Press. 70-83.
- Geisst, C. (1984). *The Political Thought of John Milton*. London: Macmillan Press.
- Greenblatt, S. (1994). "Invisible Bullets: Renaissance Authority and Its Subversion, *Henry IV* and *Henry V*." *Political Shakespeare: Essays in Cultural Materialism*. Eds. Alan Sinfield and Jonathan Dollimore. 2nd ed. Manchester: Manchester University Press. 18-47.
- Hobson, T. (2008). *Milton's Vision: The Birth of Christian Liberty*. London and New York: Continuum.
- The Holy Bible Containing the Old and New Testaments. King James Version.*
http://www.gasl.org/refbib/Bible_King_James_Version.pdf Erişim Tarihi: 10.02.2018
- Milton, J. (1649). *Eikonoklastes*.
https://www.dartmouth.edu/~milton/reading_room/eikonoklastes/text.shtml Erişim Tarihi: 15.02.2018
- Milton, J. (1667). *Paradise Lost*. Ed. Barbara K. Lewalski. Malden: Blackwell.
- Milton, J. (1835). "The Ready and Easy Way to Establish a Free Commonwealth." *The Prose Works of John Milton*. London: Westley and Davis. 443-452.
- Milton, J. (1848). "A Defence of the People of England." *The Prose of John Milton*. London: Joseph Rickerby Printer. 1-213.
- Milton, J. (1991). "The Tenure of Kings and Magistrates." *Political Writings*. Ed. Martin Dzelzainis. Cambridge: Cambridge University Press. 3-50.
- Peacey, J. (2001). Introduction. *The Regicides and the Execution of Charles I*. Ed. Jason Peacey. New York: Palgrave.
- Patterson, A. (1992). *John Milton*. London: Routledge.
- Radzinowicz, M. A. (1978). *Toward "Samson Agonistes" The Growth of Milton's Mind*. Princeton: Princeton University Press.
- Sheldon, G. W. (2001). *Encyclopaedia of Political Thought*. New York: Facts on File.
- Sinfield, A. (1992). *Faultlines: Cultural Materialism and the Politics of Dissident Reading*. Oxford: Clarendon.
- . (2006). *Shakespeare, Authority, Sexuality: Unfinished Business in Cultural Materialism*. London and New York: Routledge.
- Williams, R. (1977). *Marxism and Literature*. Oxford: Oxford University Press.